

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Eusebiu Tu Pamphilu Ekklesiastikē Istoria

Eusebius <Caesariensis>

Mogvntiae, 1672

VIII. De his quae postea acciderunt tum in bello, tum famis ac pestis tempore.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14478

MAXIMINUS.

μεγαλαυχίαν, τὴν ὑπερ ἡμῶν ἐξάνιον αὐτῶν A
συμμαχίαν ἐπέδεικνυτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Πηρὶ τῶν ταῦτα συμβεβηκότων ἐν λιμῶ καὶ λοιμῶ καὶ
πολέμοις.

Οἱ μὲν οὖν ἐξ ἔθους ὄμβροσι τε καὶ ὑετοῖ
χεμαδίς τ' ὕδατος ὑπαρχύσης, τινὲς
ἐπιγῆς ἀνεύχον σιωπήθη φορὰν λιμὸς δ' ἀδό-
κῆσι ἐποικήσει, καὶ λοιμὸς ἐπιτέτω καὶ ἰνῶ
ἐτέρη νοσήσει, ἔλκεθ' ἢ ἦν Φερωνύμως ἔ-
πυράδας ἐνεκεν, ἀνδραξ πρῶταγορευόμενον, B
ἐπιφορὰ δ' ὀκλῶν μὲν ἔρπων τῶν σωμάτων,
σφαλερές ἐνεποίει τοῖς πεπονητοῖς κινδύνους.
ἔμην ἀλλὰ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν διαφερέν-
τως ἐπιπλείστον γινόμενον, μυρίους ὄσους ἀνδρας
ἀμα γυναιξὶ καὶ παισὶ, πηρὸς ἀπειργάζετο.
τέτοις πρῶτα περὶ ἀσίαν τῶν τυράνων ὁ πρὸς
Ἀρμενίας πόλεμος. ἀνδρας ἐξ ἀρχαίης Φί-
λιππος τε ὁ συμμαχίας Ρωμαίων ἔς καὶ αὐτὰς
χριστιανῶν ὄψας, καὶ τὴν εἰς Ἰοθαεῖον ἐνσέδειαν δια-
σπασθῆς ποιημένους, ὁ θεομισθῆς εἰδῶλοισι δύν-
η δ' αἰμοσιν ἐπαναγκάσαι πεπειραμένος, ἐχ-
θρὸς ἀντὶ φίλων, καὶ πολεμίας ἀντὶ συμμα-
χῶν καλεσησάτο. ἀθρόως δὲ ταῦτα πάντα
ὑφ' ἑνῆ καὶ τὸν αὐτὸν συρρέυσαντα καιρῶν, τῆς
τῆ τυράνης θεασύτηθ' τὴν καὶ τῆ θείης με-
γαλαυχίαν διήλεγξεν. ὅτι δὴ τῆς αὐτῆ ταῖ
εἰδῶλα αὐτῶ σπασθῆς καὶ τ' καθ' ἡμῶν ἐνεκα
πολιορκίας, μὴ λιμὸν μὴ ἢ λοιμὸν, μὴ δ' ἐ-
μὴν πόλεμον ἐπὶ τῶν αὐτῶ συμβῆναι και-
ρῶν ἐθεασμῆτο. ταῦτα δ' οὖν ὁμῶ καὶ κατὰ
τὸ αὐτὸ ἐπελθόντα, καὶ τῆς αὐτῆ καλασερῆς
αὐτοκράτει τὰ προίμια. αὐτὸς μὲν οὖν D
αὐτῆ τῶν πρὸς Ἀρμενίας πόλεμον ἀμα τοῖς
αὐτῶ στρατοπέδοις καλεπονεῖτο τῶν ἢ λοιποῦς
τῶν τὰς ὑπ' αὐτὸν πόλεις οἰκόντων, δεινῶς ὁ
λιμὸς τε ἀμα καὶ λοιμὸς κατετευχέτω. ὡς
ἐνός μέτερος πυρῶν, διαχιλίας καὶ πεντακοσίας
Ἀθηναίων ἀνικαλλὰ πρὸς μυρίοι μὲν οὖν ἐ-
τύγχανον οἰκατὰ πόλεις θνήσκοντες. πλείους
δὲ τῶν οἰκατὰ ἀγρῶν τε καὶ κώμας ὡς ἠδ' ἦ
καὶ τὰς παλαιῶν ἀγροίκων πολυάνδρους ἀ-
πογραφὰς, μικρῶ δ' εἰν παντὶ παθεῖν ἐξ ἀ-
λεπῶν. ἀθρόως σχεδὸν ἀπάντων ἐνδεία προ-
φῆς καὶ λοιμῶ δ' ἴσσω διεφθαρευμένων. ἰνῶ μὲν
αὐτὰ ἐαυτῶν φίλτατα βραχυλάτης ἰερῆς

CAPUT VIII.

De his quae postea acciderunt tum in bello, tum
famis ac pestis tempore.

NAM imbres quidem ac pluvia
hiberno tempore abundantius
cadere praeter solitum defierunt. Et
insperata contigit fames; quam de-
inde pestis subsecuta est. Praeter haec
alterius cujusdam morbi vis saevit; ul-
cus videlicet quod ob inflammatio-
nem carbunculus vocatur. Hic mor-
bus per univrsium corpus paulatim
serpens, gravia aegris discrimina affere-
bat. Sed praecipue circa oculos ha-
rens & insidens diutius, innumeros
promiscuae aetatis & sexus luminibus
orbavit. Bellum insuper a tyranno
commotum est adversus Armenios,
jam inde a praecis temporibus amicos
ac socios populi Romani. Qui cum
Christiani ipsi quoque essent & divi-
nae religionis studiosissimi, Deo in-
visus tyrannus eos ad simulacrorum ac
demonum cultum traducere per vim
conatus, pro amicis inimicos, hos-
tes pro sociis effecit. Haec igitur om-
nia uno eodemque tempore cum
subito confluisent, arrogantem con-
fidentissimi tyranni jactantiam confu-
tarunt, qui ob studium in colendis
simulacris, & propter persecutionem
nostrorum, nec famem, nec pesti-
lentiam, nec bellum denique ullum
suis temporibus accidisse audacter
gloriabatur. Atque haec omnia eod-
em temporis momento simul in-
gruentia, quaedam quasi proemia im-
minentis tyranno exitii ostentabant.
Et ipse quidem in bello adversus Ar-
menios una cum exercitu suo varias
clades atque aetumnas pertulit. Re-
liqui vero qui urbes ejus Imperio sub-
ditas incolebant, fame simul ac pe-
stilentia graviter vexati sunt: Adeo
ut unus frumenti medimnus bis mille
& quingentis Atticis drachmis venun-
daretur. Et innumeri quidem in ur-
bibus, plures vero in agris & vicis
passim interibant: in tantum ut cen-
suales tabulae olim ingenti rusticorum
numero repletae, una propere litura
deleta fuerint; omnibus ferè aut
victus inopia, aut pestilenti morbo
simul absumptis. Quidam pro exi-
guo admodum cibo carissima pigno-

ra locupletioribus vendere non dubitabant. Alii distractis paulatim prædiis ac facultatibus suis, ad extremam inopiam redacti sunt. Nec defuere qui modica fæni segmenta avulsâ mandentes, & noxiis quibusdam absque ullo discrimine pasti graminibus quibus valetudo corporis corrumpebatur, scædè interirent. Sed & mulieres quædam inter suos non ignobiles, præ summa egestate ad inverecundam compulsæ necessitatem, mendicandi causâ in forum ventabant: quarum verecundia in vultu, & in amictu modestia, olim ipsas liberaliter educatas fuisse satis indicabat. Et nonnulli quidem aridi ut umbras mortuorum dicerent, deficientib⁹ viribus huc illuc nutabundi ac cespitantes; cum præ imbecillitate consistere non possent, in mediis plateis corruebant; pronique humi jacentes toto corpore expanso, modicum panis fructum sibi porrigi flagitabant. Cumq; extremum pane spiritum ducerent, laborare se inedia vociferabantur; ad hanc solum acerbissimam vocem proferendam satis validi. Quotquot verò locupletiores esse videbantur, mendicantium multitudinè obstupefacti, postquam egentibus plurima impertierant, durum deinceps & omnis miserationis expertem animum induebant; eandem cum mendicantibus calamitatem ipsi quoque brevi se passuros esse prævidentes. Itaque in medio foro & per vicos & angiportus, nuda atque infepulta cadavera pluribus diebus jacentia, prorsus miserabile spectaculum intuentibus præbebant. Quædam etiam à canibus dilaniata sunt. Quæ de causa hi quibus vita adhuc suppetebat, passim canes interimere cœperunt; ne forte in rabiem versi vivos posthæc homines devorarent. Interim pestilentia totas domos ac familias nihilo segnius depascebatur: præcipuè eos invadens, quos utpote cunctis ad victum necessariis affluentes, fames conficere non potuerat. Igitur opulentissimi quique provinciarum Rectores ac Præsides, & ex Primoribus civitatum quam plurimi, perinde ac si fames eos de industria transmisissos pestilentia reservasset, acutissimo ac velocissimo mortis genere interibant. Cuncta passim loca, angiportus, fora, plateæ, lamentis redundabant. Neque aliud cernere licebat quàm lugubres nœnias cum usitato apud eos tibiarum cantu atque planctu. Ad hunc modum duobus hisce quasi

A τοῖς εὐπορωτέροις ἀπεμπωλεῖν ἤξιος ὄντων ἧτας κτήσας καταβραχυ διαπρεσάσασατο εἰς ἐχάτῳ ἐνδεῖας δόσεις ἠλαυνον, καὶ ἠπινες σμικρὰ χόρτα διαμασώμενοι σπασσασατο μαῖα, καὶ ἵνας ἀναίδῳ φθοροποιεῖς ἐπιπύλες πόας, τῷ τῆσ' σωματῶν ἐξιν λυμπαρῶνα διώλλυτο. καὶ γυναιῶν ἧ τῆσ' κῆσ' πόλεως γενίδων πνέες, εἰς ἀναίχων ἀνάγκησιν ἀποδουρίας ἐλαδοῖσαι, μεταίειν ἐπὶ τῶν σαρῶν ἀρεθελήθησαν. τῆσ' πάλας ἐλθῶν τσοφῆς ὑποδείμα, διὰ τῆσ' ἀεὶ τὸ σαρῶν ποναίδῆς, καὶ τ' ἀμφὶ τῳ ἀεὶ ὁλοῦν κατωτῆσ' ὑποφαίνεσαι καὶ οἱ μὲν ἀπεσπασσασατο ὡσπερ εἰδοῖλα νεκρῶν ὡδ' ἐκακίσει ψυχρῶν γένεες. ἐνδεῖοι μὲν τε καὶ ἀεὶ ὁλοῦν ἀποπύλω ἀδυναμίας ἔσῆσαι, καὶ ἐπιπύσαι κατωτῆσ' ταῖς πλατείαις πύλωεις δ' ἠπηναιμῶν ὀρέξασα σφίσι μικρὸν πύφῳ ἀρεθ κατωτῆσ' ἠδὲ ὁλοῦν καὶ τῳ ψυχῳ πύφῳ ἐχάσασα ἔχοντες ἀναπνοαῖς, πένῃν ἐπέδοσαν. σαρῶν μόνῳ ταύτῳ τῆν ὀδυνηροτάτην φασατο εὐσθενεῖς κατωτῆσ' ἀρῶν. οἱ δὲ τῆν πύλω τῆσ' αἰτέτων καταπληθῆσ' ἀρῶν, ὅλοι τῶν εὐπορωτέρων ἐδόκου εἶναι, μετὰ τὸ μύρια πύφῳ χεῖν, εἰς ἀπῆνῃ λοιπὸν καὶ ἀτεγῆσ' ἐργασασατο διαθεσῶν, τὰ αὐτὰ τοῖς αἰτέσιν ὀλοῦν πύφῳ καὶ αὐτοὶ πύσασατο πύφῳ ὀλοῦν καὶ ἀπῆνῃ μύσας ἀγοράς καὶ σενωπῆς, καὶ γυνῶσ' σώματα ἐφ' ἡμέρας πύφῳ ἀταφα διερριμμένα, ἴσαι τοῖς ὀλοῦν τσοτάτην παρέχεσασατο. ἡδῆ γέτοι καὶ κατωτῆσ' ἐγῶν ὀλοῦν βορῶν δι' ἡν μάλιστα αἰτέσιν ζῶντες, ἐπὶ τῆν κυνοκτοῖαν ἐργασασατο δέει τῆσ' μὴ λυοσῆσασατο, ἀνθρωποφασατο ἐργασασατο. ἐχ' ἡκιστα δὲ καὶ ὁ λοιμὸς πύφῳ τας οἴκας καὶ γῆρας ἐπέδοσκετο. μάλιστ' δὲ ἔς ὁ λοιμὸς διὰ τὸ εὐπορεῖν τσοφῶν κατωτῆσ' οἰός τε ἦν ἐκτεῖσαι. οἱ γ' ὄντων ἐπὶ πύφῳ σίαις, ἀρχοῖτες καὶ ἡγεμόνες καὶ μύρια πύφῳ ἐν τέλει. ὡσπερ ἐπίτηδες τῆσ' λοιμῶσ' ἐργασασατο πύφῳ τῆσ' λιμῆ καταλειμμένοι, σαρῶν καὶ ἀκυτάτην ὑποέρῶν τελοσῆσ' πύφῳ σαρῶν οἰμωγῶν ἦν ἀνάπλεα, καὶ πύφῳ τε σενωπῆς, ἀγοράς τε καὶ πλατείας. ἐφ' ἡν ἄλλο πύφῳ σενωπῆς, ἡ ἴρηνες μετὰ τῶν σαρῶν ἡδῆσ' αὐτοῖς αὐλῶν τε καὶ κτύπων. τῆσ' δὲ τὸν τσοπὸν δυσὶν ὀπλοῖς τοῖς πύφῳ ὀλοῦν

MAXIMINUS.

μόνος λοιμὴν τε ὄμῃ καὶ λιμῇ στρατεύσας ὁ
 Ἰαννάθης ὅλας ἐν ὀλίγῳ ἡμέρας ἐνεμήθη ὡς
 ὄρεϊ ἠδὲ θνῆν καὶ τριῶν σώματα νεκρῶν, ὑπὸ
 μίαν ἐκφορὰν προκομιζόμενος. τοιαύτα τῆς
 Μαξιμίνας μεγαλυτικίας, καὶ τῆς πόλεως
 καθ' ἡμέραν ὑψηλοτάτων, τὰ πικρὰ ἦν. ὅτε καὶ
 τῶν χριστιανῶν περὶ πάντα σπασθῆς τε καὶ ἐνσεβείας
 πᾶσιν ἔθνεσιν διαδήλα καλέση τὰ τεκμήρια.
 μόνον γὰρ ἐν τηλικαύτῃ κακῶν ᾤσει ἄσπαστον.
 τὸ συμπάσις καὶ φιλήνθρωπον ἔργον αὐτοῖς Ἰπ-
 δεκτικῶν, διὰ πάσης ἡμέρας, οἱ μὲν τῆς τῆς
 Ἰπιδεκτικῶν (μυριάδες δ' ἦσαν, οἷς ἔπις ἦν ὁ ἐ-
 πιειρησόμενος) κηδεύει καὶ ταφῇ προσεκαρ-
 τέθεικεν. οἱ δὲ τῆς ἀνάστασιν τὴν πόλιν πρὸς τὴν
 λιμὴν ἀσπασθῶν, τὴν πληθύν ὑπὸ μίαν
 σὺν ἡν ἀνδρῶν ζῶντες, ἀετὸς δένεμον τοῖς
 πᾶσιν ὡς ᾤσει ὄπτον εἰς πάντας ἀνθρώπους κα-
 τὰ τῆς ἡμέρας. Θεὸν τε τῶν χριστιανῶν
 δοξάζει. ἐνσεβείας τε καὶ μόνος θεοσεβείας τῆς
 αἰσθητικῆς, πρὸς αὐτῶν ἐλεγχθέντας τῶν
 πραγμάτων ὁμολογεῖν. ἐφ' οἷς τῶν Ἰπιδε-
 κτικῶν τὸν τρόπον, ὁ μέγας καὶ ἁγνός χει-
 ριστῶν ὑπὲρ μαχῶν Θεός, τὴν καλὰ πάντων
 ἀνθρώπων διὰ τῶν δεδηλωμένων Ἰπιδεξά-
 μειον ἀπειλήν καὶ ἀναγκασίαν, ἀν' ὧν εἰς ἡ-
 μάς ὑπερβαλλόντως ἐνεδείξαντο, τὴν ἐμμενῆ καὶ
 φαιδρὰν τ' αὐτῆς περὶ ἡμᾶς προνοίας ἀνδρῶν ἡ-
 μῶν ἀνγὴν ἀπέδιδε, ὡς ἐν βαθεῖ σκότῳ ᾤσει
 δοξαστὰ φῶς ἡμῖν ἔξ αὐτῆς καλαλάμπων
 εἰρήνης ἐμφανῆς τε τοῖς πᾶσι κατιστάς, Θεὸν
 αὐτῶν τῶν καθ' ἡμᾶς Ἐπίσκοπον διαπαντός
 γεγονέναι πραγμάτων. μασιζόντα μὲν καὶ
 διὰ τῶν ᾤσεων καλὰ καίρον Ἰπιδεξά-
 φοντα τὸν αὐτῆς λαόν. πάλιν τ' αὐτῆς τὴν αὐ-
 τάρκη παιδείαν, ἰλεῶν καὶ ἐμμενῆ τοῖς εἰς αὐτὸν
 τὰς ἐλπίδας ἔχουσιν ἀναφανόμενον.

telis armata mors, fame videlicet ac peste; integras familias brevi tempore vastavit: adeo ut ex una eademque domo duo simul ac tria cadavera effertur ad sepulturam videremus. Hujusmodi præmium fuit superbissimæ illius Maximini jactantiæ, & decretorum quæ civitates adversus nostros ediderant. Quo quidem tempore Christianorum erga omnes sedulitas ac pietas manifestissimo indicio universis gentilibus innotuit. Quippe hi soli in tot ac tantis calamitatibus misericordiæ atque humanitatis officia rebus ipsis exhibentes, quotidie partim curandis ac sepeliendis mortuorum cadaveribus vacabant. Moriebantur autem indies innumeri, quorum nemo curam gerebat. Partim omnibus tota urbe egenis qui fame opprimebantur in unum convocatis, panes singulis dividebant: adeo ut cum hujus rei fama crebris hominum sermonibus divulgaretur, cuncti Christianorum Deum summis laudibus extollerent, eosque solos pios Dei cultores se ipsa & factis comprobatos esse faterentur. Quæ dum ita geruntur, magnus ille ac cælestis Christianorum propugnator Deus, qui per supra memoratas calamitates iram atque indignationem suam adversus cunctos mortales ob ea quæ contra nos nefarie gessissent, satis superque declaraverat, benignæ suæ erga nos providentiæ serenissimam lucem nobis restituit; velut in densissimis tenebris præter omnium expectationem pacis suæ splendidum jubar nobis ostendens: & omnibus apertissimè demonstrans, Deum ipsum rerum nostrarum Inspectorem & Governatorem perpetuò extitisse, qui populum suum interdum quidem castiget, & variis cladibus corripiat: rursus verò post sufficientem animadversionem propitium se ac benignum erga eos præbeat qui spem in ipso collocaverunt.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.

Περὶ τῆς τυραννὸς καὶ αἰσθητικῆς τῆς βίης καὶ οἷας ἐχρήσαντο σφδ τ' τελευτῆς φωναίς.

Ὅτω δὴ Κωνσταντῖνος, ὃν βασιλέα ἐκ βασιλέως, ἐνσεβῆ τε ἔξ ἐνσεβείας τε καὶ πᾶσι σωφρονεσάτω γεγονέναι προφῆκα μιν, Λικινίαν τε ἔμετ' αὐτὸν σὺν ἑσέει καὶ ἐνσεβείας τελευτημένων, πρὸς ἔπαμμοσιλέως Θεῶν τε τῶν ὀλίγων καὶ Σωτήρος, δὴ ὁ Θεοφιλῶν καλὰ τῶν

CAPUT IX.

De interitu tyrannorum: & quibus verbis paulò ante mortem sunt usi.

CUM igitur Constantinus, quem Hæreticæ Imperatorem ex Imperatore, pium Niceph. 1.7. c. 29. 30. & 31. ex piissimo ac modestissimo parente prognatum esse jam diximus, & secundi post eum loci Licinius: prudentia simul ac pietate conspicui: ab omnium Rege ac Servatore Deo duo religiosissimi ad-